

Examining the Compliance of School Administrations to the Ministry of National Education Hygiene Control Guide during the Covid-19 Pandemic Process

Esra TÖRE¹ Adem ÇİLEK² Ekrem ÇETİN³

To cite this article:

Töre, E., Çilek, A., ve Çetin, E.. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yönetimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı Hijyen Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 233-254. doi: 10.30900/kafkasegt.959688

Research article

Received:29.06.2021

Accepted:25.08.2021

Abstract

This study aims to examine the compliance of school administrations with the Improving Hygiene Conditions in MoNE Educational Institutions and the Infection Prevention Control Guide during the Covid-19 pandemic process. A descriptive survey model was used in the study. The study sample consists of 4414 school administrators and teachers in seven different regions of Turkey in 2021. In the research, "personal information form" and "Hygiene Control Scale" using the Self-Assessment Question List of the Infection Prevention and Control Guidelines for Improving Hygiene Conditions in Educational Institutions and Infection Prevention Control Guide as data collection tool in the study. As a result of the analyses made, it was found that the school administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions in the MoNE Educational Institutions and the Infection Prevention Control Guide was much higher according to managers and high according to teachers. Teachers and administrators who have received hygiene training perceive the level of compliance with the guide higher. The level of compliance of school administrators with the guide differs significantly according to the geographical region and settlement where the school is located. The level of compliance with the guide by school administrators in the Eastern Anatolia and Southeastern Anatolia Regions are lower than school administrations in Marmara, Mediterranean, Aegean, Black Sea, and Central Anatolia regions the level of compliance with the guideline. The level of compliance with the guide by school administrations in the city and central district is higher than the level of compliance with the guide by school administrations in towns and districts. The level of compliance with the guide by school administrations in metropolitan cities is higher than the level of compliance with the guide of school administrations in villages and districts. The research findings were discussed, suggestions were made for decision-makers, practitioners, and researchers.

Keywords: MoNE Hygiene control guide, school administration, covid-19 pandemic.

¹ Corresponding Author, Assistant Professor, esra.tore@izu.edu.tr, İstanbul Sabahattin Zaim University, Educational Faculty, Turkey,

² Assistant Professor, Çankırı Karatekin University, Educational Faculty, Turkey.

³ PhD Candidate, İstanbul Sabahattin Zaim University, Educational Faculty, Turkey.

Covid-19 Pandemi Sürecinde Okul Yönetimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı Hijyen Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumlarının İncelenmesi

Esra TÖRE¹ Adem ÇİLEK² Ekrem ÇETİN³

Atf:

Töre, E., Çilek, A., ve Çetin, E.. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yönetimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı Hijyen Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 233-254. doi: 10.30900/kafkasegt.959688

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 29.06.2021

Kabul Tarihi: 25.08.2021

Öz

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 pandemisi sürecinde okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının incelenmesidir. Çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2021 yılında Türkiye'nin 7 farklı bölgesinde olan 4414 okul yöneticisi ve öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu" ve MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzunda yer alan Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu Öz Değerlendirme Soru Listesi'nden faydalanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanılmış olan "Hijyen Kontrol Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma düzeylerinin okul yöneticileri ve öğretmenlere göre yüksek olduğu bulunmuştur. Hijyen eğitimi almış olan öğretmenler ve yöneticiler kılavuza uyma düzeyini daha yüksek algılamaktadır. Okul yönetimlerinin kılavuza uyma düzeyi okulun bulunduğu coğrafi bölgeye ve yerleşim birimine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma düzeyleri; Marmara, Akdeniz, Ege, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma düzeylerinden daha düşüktür. Şehir ve merkez ilçede bulunan okul yönetimlerinin kılavuza uyma düzeyleri kasaba ve ilçelerde bulunan okul yönetimleri kılavuza uyma düzeylerinden, büyükşehirlerde bulunan okul yönetimleri kılavuza uyma düzeyleri ise köy ve ilçelerde bulunan okul yönetimlerinin kılavuza uyma düzeylerinden daha yüksektir. Araştırma bulguları tartışılmış; karar vericilere, uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: MEB Hijyen kontrol kılavuzu, okul yönetim, covid-19 pandemisi

¹ Sorumlu Yazar, Dr.Öğr.Üyesi, esra.tore@izu.edu.tr, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

² Dr.Öğr.Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

³ Dr. Adayı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

Giriş

Okul insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Okul yılları bireyin hem fiziksel olarak büyüyüp geliştiği, genellikle en yoğun psikolojik sorunların yaşandığı, hem de akademik ve mesleki birikimlerin sağlandığı yıllardır (Uysal, Koçer ve Ergül, 2007). Okul ortamı, çocukların hem fiziksel hem de sosyal açıdan sağlığını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca okul ortamı, çocuklarda sağlık konusunda olumlu tutum ve davranışlar geliştirilmesine ve sağlık hizmetlerinin en iyi şekilde uygulanmasına olanak sağlamaktadır (Güler ve Haylı, 2020).

Bir bölgede veya özel bir grupta, belirli bir zaman diliminde aynı hastalıktan beklenenden daha fazla vaka görülmesi olarak tanımlanan bulaşıcı hastalık salgını, zaman zaman kreşler, anaokulları ve okullarda oluşabilir (Health Protection Agency North West, 2011). Okullar başta olmak üzere toplu yaşam alanları bulaşıcı hastalıkların yayılımı açısından yüksek riske sahip yerlerdir. Bu bakış açısı ile bakıldığında okullarda hijyen koşullarının sağlanması önem arz etmektedir. Hijyen; “Sağlığa zarar verecek ortamlardan korunmak için yapılacak uygulamalar ve alınan temizlik önlemlerinin tümü” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011) olarak adlandırılır. El, yüz, ağız, diş, kulak, ayak ve tırnak temizliği kişisel hijyen uygulamaları içerisinde sayılabilir. Kişisel hijyen davranışları içerisinde özellikle el hijyeni bulaşıcı hastalıklardan korunmak için önemlidir (Önsüz ve Hıdıroğlu, 2008). Uygun olmayan hijyen koşulları, alt yapı sorunları ve kapalı alanların kullanımındaki artış okul, yurt ve kreşlerde çeşitli bulaşıcı hastalıkların yayılımını arttırmaktadır (Akçay, 2016; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020b). Toplu yaşama alanı olan okullarda, çocukların temel kişisel hijyen bilgi ve becerisi ile okul temizliğinin yetersiz olması nedeniyle bulaşıcı hastalıklar hızla yayılmaktadır. Bunun sonucunda; ailelerinde, yakın çevrelerinde ve hatta büyük kitlelerde enfeksiyon gelişmektedir. Bu bakımdan okul, sıkı gözlem yapılması ve koruyucu önlemlerin alınması gereken bir yerdir (Akçay ve Akın, 2012; Mbakaya, Lee ve Lee, 2019).

2020 yılının başlarında tüm dünya hayatını etkisi altına alan Covid-19 pandemisi uluslararası seyahat, ekonomik büyüme ve eğitim gibi pek çok alanı kesintiye uğratmıştır. Sadece birkaç ay gibi çok kısa bir süre içerisinde öğrenme süreçleri yeniden tanımlamaya çalışılmış, çoğu öğrenci çevrimiçi ve ekran tabanlı derslerle desteklenmeye çalışılmıştır (Hargreaves ve Fullan 2020; Harris ve Jones, 2020). Covid-19 pandemisi sürecinde UNESCO’ya (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü) göre 1,6 milyar genç eğitim dışında kalmış, eğitim süreçleri önemli ölçüde yeniden düzenlenmiştir. Sürecin yönlendirilmesi ve erken etkileri konusunda araştırmalar yapılmış olup (Fetters ve Molina-Azorin 2020), daha fazla genellenebilir çalışmalara ihtiyaç devam etmektedir. Okulların kapalı olması özellikle alt sosyoekonomik gruplardaki öğrencilere yönelik eğitim eşitsizliğini beraberinde getirmekte, öğrencilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkilemektedir (Armitage ve Nellums, 2020; Lorenc, Kesten, Kidger, Langford ve Horwood, 2021; Pensiero, Kelly ve Bokhove, 2020). Okulların kapalı olmasından kaynaklanan söz konusu bu olumsuzlukları gidermek okulların açılma süreci başlatılmalıdır. Okulları güvenli bir şekilde yeniden açılmaya hazırlanmak için ise önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Öğrenciler arasında daha fazla fiziksel mesafe, daha düşük mevcutlu sınıflar, kademeli okul programları, sık el yıkama ve temiz derslikler bu önlemlerden bazıları olarak sayılabilir (Bailey, Schurz, 2020)

Bulaşıcı hastalıklar, sık ve yaygın görüldüğü, ölümlere, başka hastalıklara ya da sakatlıklara yol açtığı, iş gücü ve maddi kayıplara sebep olduğu için son derece sebep olan bulaşıcı hastalıkların çoğundan, temel hijyen kurallarına uyma ve etkin aşılama ile korunmak mümkündür (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2008). İlk olarak Aralık 2019’da Çin’in Wuhan şehrinde tespit edilen koronavirüs hastalığı (COVID-2019), 30 Ocak 2020’de DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından uluslararası halk sağlığı acil durumu olarak ilan edilmiştir (WHO, 2020). Pandemi ile baş etmede etkili yöntemlerden biri olan el yıkama, antimikrobiyal özelliği olmayan sabun ile ellerin yıkanmasıdır. Burada amaç derideki geçici flora elemanlarını ve eldeki gözle görünür kiri tamamen ortamdan uzaklaştırmaktır. Bu etkinliğin sağlanabilmesi için ellerin ez az 20 saniye süresince yıkanması önerilmektedir (Blake, Glaeser, Kriticos, ve Mutizwa-Mangiza, 2020; Çaylan, 2007). COVID-19 pandemisi hijyen kurallarına uyma sürecinde bireylerde ciddi bir farkındalık yaratmıştır. Uğurlu ve arkadaşları (2020) COVID-19 pandemisi sürecinde 1660 katılımcı ile yaptıkları çalışmada katılımcıların %79,8’inin el yıkama yönelik bilgilerinin, %89,4’ünün el yıkama sıklığının artmış olduğunu saptanmışlardır. El yıkama alışkanlığını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Lavabo yetersizliği

veya lavaboların uygun olmayan yerde bulunması, sabun/havlu bulunmaması gibi alt yapı sorunları ve zaman yetersizliği ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca, el hijyenine kayıtsız olma ve cilt tahrişine bağlı şikayetler (deri alerjisi, egzama vb.), el yıkama oranlarının düşmesine yol açabilen faktörlerdir (Karaoğlu ve Akın, 2018).

Kurt, Korkutan ve Yetiz (2021) halk sağlığı bakış açısı ile Covid-19 sonrası Türkiye’de öğrenci-öğretmen-derslik sayıları, bulaşıcı hastalıkların kontrolü, çalışanların sağlığı, çevre sağlığı ve sağlık eğitimi gibi başlıklarda okul sağlığının geleceği ve alınacak önlemleri değerlendirilmişlerdir. Araştırmacılar okul sağlığı için gerek okul yöneticilerinin, rehber öğretmen ve ders öğretmenlerinin ve gerekse de okulların sağlığından sorumlu Toplum Sağlığı Merkezlerinin (TSM), iş birliği ile okul sağlığı uygulamalarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini önermişlerdir. Okul yönetimleri tarafından okullarda sabit saatler arasında çalıştırılacak hemşire veya sağlık memurunun varlığı sağlığa ilişkin olası pek çok hatalı uygulama ve sağlıksız sorunları giderici etkiye sahip olacaktır (Akçay, 2016). Araştırmalar sağlık eğitiminin önemini vurgular niteliktedir. Pelen ve Günay (2013) ilköğretim öğrencilerine verilen sağlık eğitiminin, öğrencilerin sağlıkla ilgili konulardaki bilgi, tutum ve davranışlarına etkisini ölçmüşlerdir. Çalışmalarında müdahale grubunda bulunan öğrencilerin sabah kalktığında, yemekten önce, yemekten sonra ve tuvaletten çıkınca ellerini yıkayanların oranlarının, eğitim sonrası dönemde önemli ölçüde arttığını bulmuşlardır.

Okulların temiz ve hijyenik olması ve çocukların temizlik ve hijyen davranışları kazanmaları önemlidir. Özkal (2020) okul öncesinden liseye kadar Türkiye’de uygulanmakta olan öğretim programlarında yer alan temizlik ve hijyenle ilgili öğrenme çıktılarını belirlemiş ve öğretim programları yoluyla bireylerin sahip olabileceği “temizlik ve hijyen” becerilerinin düzeyini incelemiştir. Araştırması sonucunda öğretim programlarında temizlik ve hijyenle ilgili doğrudan ve dolaylı olarak 35 öğrenme çıktısının yer aldığı belirlenmiştir. Öğrenme çıktılarının ilkökul Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında daha yoğun olarak yer aldığı, bunu sırası ile lise, ortaokul ve okul öncesi öğretim programlarının izlediği belirlenmiştir. İlkokul öğrencilerinin el yıkama ve maske takma alışkanlıklarını inceleyen Chen ve arkadaşları (2020) cinsiyet, sınıf düzeyi, baba mesleği, anne eğitim durumu değişkenlerinin el hijyeni; sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve ikamet edilen yer değişkenlerinin ise maske takma alışkanlığı ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Islam ve arkadaşları ise (2020), el yıkama, su ve atıkların kullanımı alışkanlıklarının cinsiyet, meslek, ikamet yeri ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığını saptamışlardır. Vermund (2020) okulların açılması ile belirtisi olmaksızın seyreden Covid-19 vakalarının yayılımı ve ölüm oranlarını arttıracaklarını belirtmektedir. Bu durum okulların açılma sürecinde hijyen önlemlerini daha önemli hale getirmektedir.

16 Mart 2020’den bu yana aralıklı olarak kapanan eğitim kurumlarının yeni normalde daha sağlıklı ve temiz şekilde açılmasını planlayan MEB, yol gösterici ana kaynaklardan biri olarak “Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzu” nu yayınlamıştır. Kılavuzda yer alan göstergelerin standartlaşmasını amaç edinen MEB, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile iş birliği içerisinde personeline eğitimler vermeyi, eğitim kurumlarının kılavuzda belirlenen şartlara uygunluğu için yerinde incelemeler yapmayı planlamıştır. Bu incelemeler ve raporlamalar neticesinde kılavuza uygun şekilde olan eğitim kurumlarının belgelendirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2020b).

Okul çağındaki bütün çocukların mümkün olan en iyi bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve sürdürmek; çocukların dolayısıyla toplumun sağlık düzeyini yükseltmek amacıyla yürütülen okul sağlığı çalışmalarına bütünsel bir bakış açısı ile bakmak gerekmektedir (Ayaz, 2014; Özsoy vd., 2019). Töre (2019) Türkiye’de okul sağlığı uygulamalarının okulun türüne, okulun bulunduğu yerleşim yerindeki sosyoekonomik düzeye göre farklılık gösterdiğini, okullarda gerçekleşen okul sağlığı uygulamalarının “öğrenci sağlığı” ve “okul çevresi” düzenlemeleri ağırlıklı olduğunu, “sağlık eğitimi” ve “çalışan sağlığı” alanında yapılan çalışmaların ise yetersiz olduğu bulunmuştur.

Gündüz ve Albayrak (2014) Amerika’da olduğu gibi okul temelli sağlık merkezlerinin (OTSM) kurulmasını önerdikleri çalışmalarında, Türkiye için OTSM’lerin program, proje ve uygulamalarını sağlık bakanlığı diğer kuruluşlarla birlikte yurt çapında uygulamaya çalışmaktadır ancak bu programların ülke geneline yayılmadığını ve devamlılık arz etmediğini belirtmektedirler. Yazarlar

özellikle sosyoekonomik durumu düşük çocuk ve ailelerinin sağlık ve sosyal konularda iyileştirilmesi, eğitim ve desteklenmesi konusunda çalışmaların yapılmasına dikkat çekmektedirler.

Sağlıklı okul; tüm üyelerinin, öğrencilerinin, öğretmenlerinin, öğretmen dışındaki personelinin ve kendisiyle etkileşim içindeki herkesin sağlığıyla ilgilenen bir oluşumdur. Bu oluşumun kısa sürede gerçekleşme olasılığı düşük olsa da atılan her adımın katkı sağlayacağı söylenebilir (Şahinöz, Şahinöz ve Kıvanç, 2017). Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzu (MEB, 2020b) uyma düzeylerini inceleyen bu çalışma da okullardaki koruyucu sağlık hizmetleri adına önemli bir adım olarak görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde benzer bir çalışmanın olmadığı görülmekte, Türkiye'nin yedi bölgesinde yüksek sayıda örneklemin katılımı ile yapılan bu çalışmanın sonuçlarının uygulamacılar ve politika geliştiriciler için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının incelenmesidir. Bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına da yanıt aranmaktadır:

1. Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma düzeyleri öğretmen ve yönetici görüşlerine göre nedir?
2. Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları;
 - a. Öğretmen ve yönetici görüşlerine göre,
 - b. Öğretmenlerin ve yöneticilerin hijyen eğitimi alma durumuna,
 - c. Okulun bulunduğu coğrafi bölgeye,
 - d. Okulun bulunduğu yerleşim birimine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modeli türlerinden betimsel tarama modelinde yürütülmüştür. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1995).

Evren ve Örneklem

Türkiye'de 7 farklı bölgede çalışmakta olan çalışan 1 milyon 117 bin 686 öğretmen ve yönetici araştırma evrenini (MEB, 2020a), 3597 öğretmen ve 817 yönetici olmak üzere toplam 4414 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kota örnekleme araştırmacının, önce araştırma evreninden belirli özellikleri olanları gruplandırması ve bunlardan belli bir sayıya ulaşıncaya kadar örneklem almasıdır (Yağar ve Dökme, 2018). Burada araştırmacı seçtiği değişkenleri dikkate alarak benzer alt gruplar oluşturur. Bu çalışmada kotalar Türkiye'deki yedi bölgeden yeterli sayıda veri toplanacak şekilde örneklem seçimi yapılarak belirlenmiştir. Uygulama sırasında ölçek formu katılımcılara çevrimiçi form aracılığı ile ulaştırılmıştır. Yanıtlar istatistik paket programı tarafından analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %56.5'inin kadın, %86'sının lisans mezunu olduğu, %65'inin hijyen konusunda eğitim almadığı, %44'ünün Güneydoğu Anadolu Bölgesinde çalıştığı görülmektedir.

Tablo 1.
Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Demografik Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	2493	56.50
	Erkek	1921	43.50
Medeni Durum	Bekar	1546	35.00
	Evli	2868	65.00
Yaş	25 Yaş ve Altı	335	7.60
	26 - 35 Yaş	2155	48.80
	36 - 45 Yaş	1215	27.50
	46 - 55 Yaş	589	13.40
	55 Yaş ve üzeri	120	2.71
Eğitim Durumu	Lisans	3823	86.70
	Yüksek Lisans	461	10.40
	Doktora	130	2.90
Görevi	Öğretmen	3597	81.50
	Yönetici	817	18.50
Okul Türü	Anaokulu	293	6.60
	İlkokul	1311	29.70
	Ortaokul	1464	33.20
	Lise	1206	27.30
	Özel Eğitim	80	1.80
	Diğer	60	1.40
	Hijyen Eğitimi Alma Durumu	Evet	1542
	Hayır	2872	65.10
Çalıştığı Okulun Bulunduğu Coğrafi Bölge	Marmara	261	5.90
	Akdeniz	926	21.00
	Ege	187	4.20
	Karadeniz	306	6.90
	Doğu Anadolu	454	10.30
	İç Anadolu	309	7.00
	Güneydoğu Anadolu	1971	44.70
Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Köy	764	17.3
	Kasaba	143	3.20
	İlçe	1830	41.50
	Şehir veya Merkez İlçe	1444	32.70
	Büyükşehir	233	5.30
	Toplam	4414	100

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Hijyen Kontrol Ölçeği” kullanılmıştır.

1-Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, görev, okul türü, hijyen eğitim alma durumu, çalışılan coğrafi bölge ve okulun bulunduğu yerleşim birimini içeren toplam 9 sorudan oluşmaktadır.

2- Hijyen Kontrol Ölçeği: MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzunda yer alan Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu Öz Değerlendirme Soru Listesi’nden faydalanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Tüm okullara uygun olmayacağı düşünülen (kapalı oyun alanları, yurtlar, pansiyonlar vb.) maddeler çıkarılmış, ölçek “hiç” den “her zaman” a uzanan 5’li likert şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlenen ölçek 3 alan uzmanının görüşüne başvurularak son halini almıştır. Alan uzmanları çift ifade belirten maddeler başta olmak üzere bazı düzenlemeler talep etmiştir. 32 maddeden oluşan ölçekte genel okul alanları başta olmak üzere öğretmenler odası, sınıflar, kantin, bekleme alanı gibi tüm özel alanları içeren ifadelere yer verilmektedir (Ek-1). Araştırmanın katılımcıları veri toplama aracının veri setini oluşturmaktadır.

Ölçeğin yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Verilerin AFA için uygunluğunu saptamak amacıyla yapılan analiz sonucunda KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri .96 ve Bartlett's Sphericity testi anlamlı olduğu sonucu bulunmuştur ($\chi^2= 10301.87$ $p<0,001$). Ölçek maddeleri açımlayıcı faktör analizi sonucunda beş faktör altında toplanmıştır. AFA sonucunda ortaya çıkan beş faktör birlikte varyansın %72.87'sini; birinci faktör %23.46'sını, ikinci faktör %16.24'ünü, üçüncü faktör %15.04'ünü, dördüncü faktör %13.07'sini ve beşinci faktör %5.04' ünü açıklamaktadır. Faktörlerin birbiri ile ilişkisi olmadığı varsayıldığından dik döndürme tekniklerinden Varimax döndürme yapılmıştır. Maddeler beş faktörlü bir yapıyı ölçecek şekilde tasarlandığından dolayı faktör sayısı sabitlenerek analiz yapılmıştır. Yapılan AFA sonucunda oluşan faktör sayısı ve faktör yükleri Tablo 2'dedir.

Tablo 2.

Varimax Döndürme Tekniği Sonrası Ölçek Faktör Yük Değerleri.

Faktör Adı	Madde	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4.Faktör	5. Faktör
Korunma ve Kontrol	M24	0.683				
	M9	0.680				
	M7	0.676				
	M13	0.655				
	M5	0.616				
	M4	0.587				
	M8	0.572				
	M6	0.546				
	M15	0.500				
	M1	0.580				
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	M32		0.821			
	M29		0.818			
	M16		0.721			
	M12		0.676			
	M2		0.664			
	M26		0.517			
M31		0.440				
Temizlik	M28			0.762		
	M3			0.659		
	M10			0.656		
	M28			0.654		
	M19			0.453		
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	M25				0.769	
	M11				0.731	
	M20				0.678	
	M23				0.663	
	M17				0.597	
	M21				0.575	
Eğitim	M30					0.836
	M27					0.690
	M22					0.646
	M14					0.548

Tablo 2'e göre, faktör alt yük değerleri .40 ve üzerindedir. Bu noktadan hareketle .40 altında madde faktör yük değeri olmadığından ölçekten madde çıkarılmamıştır. Binişik maddeler arasındaki fark değerinin .10 ve üstünde olmasından dolayı ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır (Stevens, 2002). Araştırmacılar tarafından bu boyutlara, Korunma ve Kontrol, İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları, Temizlik, Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları ile Eğitim isimleri verilmiştir. Ölçeğe ait güvenilirlik ve normallik test sonuçları Tablo 3' de verilmektedir.

Tablo 3.

Hijyen Kontrol Ölçeği Güvenirlik, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Cronbach's Alpha	Basıklık	Çarpıklık
Hijyen Kontrol Ölçeği	.97	.90	-1.14
Korunma ve Kontrol	.92	1.01	-1.14
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	.88	.48	-1.04
Temizlik	.92	.63	-1.16
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	.90	1.08	-1.25
Eğitim	.80	.82	-1.11

Tablo 3' deki verilere göre, araştırmacılar tarafından oluşturulan ölçeğin güvenirlik katsayısı ,97 olarak bulunmuştur. Ayrıca alt boyutlara ilişkin güvenirlik katsayıları da .80 ile .92 arasında değişiklik göstermektedir. Verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1.5 ve -1.5 arasında olduğundan dolayı normal dağıldığı varsayılmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Araştırmada kullanılan ölçeğin eşit aralıklı olduğu varsayımından hareket edilerek, aritmetik ortalamalar için puan aralığı katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur. Puan Aralığı= (En Yüksek Değer-En Düşük Değer)/5= 4/5 =0.80. Buna göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı şöyledir: 1.00-1.80 arası "çok düşük", 1.81-2.60 arası "düşük", 2.61-3.40 arası "orta", 3.41-4.20 arası "yüksek", 4.21-5.00 "çok yüksek".

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması öncesinde etik kurul onayı İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinden araştırmacılar tarafından alınmıştır. Verilerin analizi aşamasında, MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna göre oluşturulan ölçek formuna verilen cevaplar istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, T-Testi ve ANOVA Testi kullanılmıştır. Analizler öncesinde veriler, temel varsayımlar açısından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öncelikle veri setindeki kayıp veri olup olmadığı incelenmiş, kayıp verinin olmadığı tespit edildikten sonra verilerin analizi aşamasına geçilmiştir.

Bulgular

Araştırma sorularına ilişkin elde edilen bulgular bu bölümde verilmiştir. Okul yönetimlerinin, yönetici ve öğretmen görüşlerine göre MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma düzeylerine ait sonuçlar Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4.

Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları Düzeyleri

	Görev	n	\bar{x}	ss
Hijyen Kontrol Ölçeği	Öğretmen	3597	4.03	0.88
	Yönetici	817	4.56	0.59
Korunma ve Kontrol	Öğretmen	3597	4.02	0.87
	Yönetici	817	4.56	0.60
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	Öğretmen	3597	3.97	0.95
	Yönetici	817	4.53	0.66
Temizlik	Öğretmen	3597	3.99	1.05
	Yönetici	817	4.60	0.66
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	Öğretmen	3597	4.11	0.94
	Yönetici	817	4.60	0.60
Eğitim	Öğretmen	3597	4.07	0.90
	Yönetici	817	4.51	0.72

Tablo 4'teki bulgulara göre okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma düzeyleri yönetici görüşlerine göre

puan ortalaması ($\bar{x}= 4.56$) çok yüksek; öğretmen görüşlerine göre puan ortalaması ($\bar{x}= 4.03$) yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarında okul yönetimlerinin puan ortalaması yönetici görüşlerine göre çok yüksek, öğretmen görüşlerine göre ise yüksek düzeyde bulunmuştur.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının görev değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo 5’ te verilmiştir.

Tablo 5.

Öğretmen ve Yöneticilerin Görev Değişkenine Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları T-Testi Sonuçları

	Grup	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Hijyen Kontrol Ölçeği (Toplam Puan)	Öğretmen	3597	4.03	0.88	16.43	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.56	0.59			
Korunma Kontrol	Öğretmen	3597	4.02	0.87	16.69	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.56	0.60			
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	Öğretmen	3597	3.97	0.95	15.95	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.53	0.66			
Temizlik	Öğretmen	3597	3.99	1.05	15.81	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.60	0.66			
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	Öğretmen	3597	4.11	0.94	14.28	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.60	0.60			
Eğitim	Öğretmen	3597	4.07	0.90	13.01	4412	0.00**
	Yönetici	817	4.51	0.72			

Tablo 5’teki bulgulara göre okul yönetimlerinin MEB eğitim kurumlarında hijyen şartlarının geliştirilmesi ve enfeksiyon önleme kontrol kılavuzuna uyma durumları, görev değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Yöneticilerin ölçek puan ortalaması ($\bar{x}=4,56$), öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{x}= 4,03$) daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Aynı şekilde tüm alt boyutlarda yöneticilerin puan ortalaması öğretmenlerin puan ortalamasından yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının öğretmenlerin hijyen eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo 6’ te verilmiştir.

Tablo 6.

Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyumlarının Hijyen Eğitimi Alma Durumuna Göre Farklılaşmasını İnceleyen T-Testi Sonuçları (Öğretmen Görüşleri)

	Eğitim Alma	n	\bar{x}	sd	t	df	p
Hijyen Kontrol Ölçeği (Toplam Puan)	Evet	1048	4.28	0.79	11.12	3595	0.00**
	Hayır	2549	3.92	0.89			
Korunma Kontrol	Evet	1048	4.28	0.79	11.72	3595	0.00**
	Hayır	2549	3.91	0.88			
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	Evet	1048	4.22	0.85	10.32	3595	0.00**
	Hayır	2549	3.86	0.98			
Temizlik	Evet	1048	4.28	0.93	10.48	3595	0.00**
	Hayır	2549	3.88	1.07			
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	Evet	1048	4.33	0.84	9.44	3595	0.00**
	Hayır	2549	4.01	0.96			
Eğitim	Evet	1048	4.29	0.83	9.39	3595	0.00**
	Hayır	2549	4.98	0.92			

Tablo 6’ya göre, öğretmen görüşleri incelendiğinde, okul yönetimlerinin MEB eğitim kurumlarında hijyen şartlarının geliştirilmesi ve enfeksiyon önleme kontrol kılavuzuna uyma durumları, öğretmenlerin hijyen eğitimi alıp almadığına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Hijyen eğitimi almış olan öğretmenlerin okul yönetimlerinin kılavuza uyma durumlarına ilişkin algı puan ortalaması ($\bar{x}=$

4,28) hijyen eğitimi almamış olan öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{x}= 3,92$) yüksektir. Tüm boyutlarda hijyen eğitimi almış olan öğretmenlerin puan ortalamalarının hijyen eğitimi almamış olan öğretmenlerden yüksek olduğu bulunmuştur.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarının yöneticilerin hijyen eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7.

Yöneticilerin Hijyen Eğitimi Alma Durumuna Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları T-Testi Sonuçları (Yönetici Görüşleri)

	Eğitim Alma	n	\bar{x}	sd	t	df	p
Hijyen Kontrol Ölçeği (Toplam Puan)	Evet	494	4.67	0.47	6.87	815	0.00**
	Hayır	323	4.39	0.71			
Korunma Kontrol	Evet	494	4.67	0.49	6.93	815	0.00**
	Hayır	323	4.38	0.71			
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	Evet	494	4.65	0.55	6.19	815	0.00**
	Hayır	323	4.36	0.78			
Temizlik	Evet	494	4.72	0.52	6.70	815	0.00**
	Hayır	323	4.41	0.81			
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	Evet	494	4.68	0.48	4.86	815	0.00**
	Hayır	323	4.47	0.72			
Eğitim	Evet	494	4.64	0.60	6.66	815	0.00**
	Hayır	323	4.31	0.83			

Tablo 7’ye göre, yönetici görüşleri incelendiğinde, okul yönetimlerinin MEB eğitim kurumlarında hijyen şartlarının geliştirilmesi ve enfeksiyon önleme kontrol kılavuzuna uyma durumları, yöneticilerin hijyen eğitimi alıp almadığına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Hijyen eğitimi almış olan yönetici görüşlerine göre okul yönetimlerinin kılavuza uyma durumlarına ilişkin puan ortalaması ($\bar{x}= 4,67$) hijyen eğitimi almamış olan yönetici puan ortalamasından ($\bar{x}= 4,39$) yüksektir. Tüm boyutlarda hijyen eğitimi almış olan yöneticilerin puan ortalamalarının hijyen eğitimi almamış olan yöneticilerden yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğretmen görüşlerine göre okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA Testi sonuçları Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8’e göre öğretmen görüşleri incelendiğinde, okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılık [$F(6; 3590)=60.42$ $p<.001$] gösterdiği bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucunda; Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki ($\bar{x}= 3.91$) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki okul yönetimlerinin ($\bar{x}= 3.78$) kılavuza uyma puan ortalamalarının, Marmara ($\bar{x}= 4.26$); Akdeniz ($\bar{x}= 4.41$); Ege ($\bar{x}= 4.24$); Karadeniz ($\bar{x}= 4.26$) ve İç Anadolu ($\bar{x}= 4.26$) bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamalarından daha düşük olduğu ve Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki okul yönetimleri aleyhine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ölçek alt boyutları puan ortalamalarına göre de Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki okul yönetimlerinin puan ortalamalarının diğer bölgelerden anlamlı şekilde düşük olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 8.

Okulun Bulunduğu Coğrafi Bölgeye Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları ANOVA Testi Sonuçları (Öğretmen Görüşleri)

	Bölgeler	n	\bar{x}	sd	Var K.	KT	sd	KO	F	p	Farklılık
MEB Hijyen Kontrol Ölçeği	1. Marmara	196	4.26	0.74	Gruplar Arası	257.72	6	42.95	60.42	.000**	1>5/7
	2. Akdeniz	718	4.41	0.68							2>5/7
	3. Ege	154	4.24	0.66	Gruplar İçi	2552.14	3590	0.71			3>5/7
	4. Karadeniz	239	4.26	0.74							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.91	0.96	Toplam	2809.86	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.26	0.75							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	3.78	0.92							
Korunma Kontrol	1. Marmara	196	4.18	0.81	Gruplar Arası	193.33	6	32.22	45.34	.000**	1>7
	2. Akdeniz	718	4.36	0.71							2>5/7
	3. Ege	154	4.15	0.70	Gruplar İçi	2551.16	3590	0.71			3>7
	4. Karadeniz	239	4.24	0.70							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.95	0.79	Toplam	2744.50	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.21	0.94							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	3.80	0.78							
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	1. Marmara	196	4.25	0.74	Gruplar Arası	314.81	6	52.47	63.05	.000**	1>5/7
	2. Akdeniz	718	4.39	0.73							2>5/7
	3. Ege	154	4.20	0.71	Gruplar İçi	2987.33	3590	0.83			3>5/7
	4. Karadeniz	239	4.22	0.78							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.83	1.04	Toplam	3302.14	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.21	0.79							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	3.69	1.00							
Temizlik	1. Marmara	196	4.28	0.86	Gruplar Arası	365.09	6	60.84	60.67	.000**	1>5/7
	2. Akdeniz	718	4.44	0.79							2>5/7
	3. Ege	154	4.29	0.77	Gruplar İçi	3600.13	3590	1.00			3>5/7
	4. Karadeniz	239	4.26	0.87							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.83	1.12	Toplam	3965.23	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.28	0.86							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	3.70	1.11							
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	1. Marmara	196	4.35	0.77	Gruplar Arası	269.89	6	44.98	55.39	.000**	1>5/7
	2. Akdeniz	718	4.49	0.70							2>5/7
	3. Ege	154	4.33	0.76	Gruplar İçi	2915.30	3590	0.81			3>5/7
	4. Karadeniz	239	4.32	0.76							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.96	0.98	Toplam	3185.20	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.38	0.78							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	3.85	1.00							
Eğitim	1. Marmara	196	4.35	0.75	Gruplar Arası	205.87	6	34.31	44.56	.000**	1>5/7
	2. Akdeniz	718	4.40	0.74							2>5/7
	3. Ege	154	4.33	0.68	Gruplar İçi	2764.00	3590	0.77			3>5/7
	4. Karadeniz	239	4.25	0.80							4>5/7
	5. Doğu Anadolu	337	3.94	0.97	Toplam	2969.88	3596				6>5/7
	6. İç Anadolu	246	4.23	0.85							
	7. Güneydoğu Anadolu	1707	4.07	0.94							

** p<.001

Yönetici görüşlerine okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA Testi sonuçları Tablo 9' de verilmiştir.

Tablo 9'a göre, yönetici görüşleri incelendiğinde okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılık [F(6; 810)=6.96 p<.001] gösterdiği bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucunda; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki okul yönetimlerinin ($\bar{x}= 4,78$) kılavuza uyma puan ortalamalarının, Marmara ($\bar{x}= 4.76$) ve Doğu Anadolu ($\bar{x}= 4.67$) bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamalarından daha düşük olduğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi' ndeki okul yönetimleri aleyhine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ölçek alt boyutları puan ortalamalarına göre de Güneydoğu

Anadolu Bölgesi' ndeki okul yönetimlerinin puan ortalamalarının diğer bölgelerden anlamlı şekilde düşük olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 9.

Okulun Bulunduğu Coğrafi Bölgeye Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları ANOVA Testi Sonuçları (Yönetici Görüşleri)

	Bölgeler	n	\bar{x}	sd	Var K.	KT	df	KO	F	p	Farklılık
Hijyen Kontrol Ölçeği	1. Marmara	65	4.76	0.44	Gruplar Arası	14.13	6	2.35	6.96	.000*	1>7
	2. Akdeniz	208	4.55	0.67							5>7
	3. Ege	33	4.74	0.33	Gruplar İçi	273.91	810	0.33			
	4. Karadeniz	67	4.67	0.40							
	5. Doğu Anadolu	117	4.67	0.55	Toplam	288.04	816				
	6. İç Anadolu	63	4.67	0.42							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.39	0.63							
Korunma Kontrol	1. Marmara	65	4.74	0.45	Gruplar Arası	16.94	6	2.82	8.07	.000*	1>7
	2. Akdeniz	208	4.54	0.67							3>7
	3. Ege	33	4.77	0.33	Gruplar İçi	283.21	810	0.35			
	4. Karadeniz	67	4.60	0.45							5>7
	5. Doğu Anadolu	117	4.75	0.59	Toplam	300.15	816				
	6. İç Anadolu	63	4.67	0.47							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.38	0.62							
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	1. Marmara	65	4.73	0.46	Gruplar Arası	19.31	6	3.21	7.53	.000*	1>7
	2. Akdeniz	208	4.52	0.72							4>7
	3. Ege	33	4.62	0.41	Gruplar İçi	346.17	810	0.42			
	4. Karadeniz	67	4.71	0.41							5>7
	5. Doğu Anadolu	117	4.72	0.58	Toplam	365.49	816				
	6. İç Anadolu	63	4.59	0.55							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.33	0.75							
Temizlik	1. Marmara	65	4.77	0.52	Gruplar Arası	13.75	6	2.29	5.28	.000*	1>7
	2. Akdeniz	208	4.59	0.73							5>7
	3. Ege	33	4.80	0.33	Gruplar İçi	346.17	810	0.43			
	4. Karadeniz	67	4.74	0.41							
	5. Doğu Anadolu	117	4.71	0.67	Toplam	365.49	816				
	6. İç Anadolu	63	4.70	0.46							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.43	0.73							
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	1. Marmara	65	4.84	0.38	Gruplar Arası	14.04	6	2.34	6.76	.000*	1>5/7
	2. Akdeniz	208	4.60	0.69							6>5/7
	3. Ege	33	4.80	0.33	Gruplar İçi	280.50	810	0.34			
	4. Karadeniz	67	4.72	0.40							
	5. Doğu Anadolu	117	4.45	0.54	Toplam	294.55	816				
	6. İç Anadolu	63	4.80	0.38							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.50	0.64							
Eğitim	1. Marmara	65	4.71	0.53	Gruplar Arası	19.67	6	3.28	6.55	.000*	1>7
	2. Akdeniz	208	4.50	0.79							5>7
	3. Ege	33	4.73	0.47	Gruplar İçi	405.58	810	0.50			
	4. Karadeniz	67	4.64	0.45							
	5. Doğu Anadolu	117	4.69	0.66	Toplam	425.26	816				
	6. İç Anadolu	63	4.61	0.55							
	7. Güneydoğu Anadolu	264	4.31	0.79							

** p<.001

Öğretmen görüşlerine göre okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu yerleşim birimine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan ANOVA Testi sonuçları Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10'a göre, öğretmen görüşleri incelendiğinde, okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu yerleşim birimine göre anlamlı farklılık [F(4, 3592)=46.52 p<.001] gösterdiği bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe Testi

sonucunda; Şehir veya merkez ilçe puan ortalamasının (\bar{x} = 4.28) köy (\bar{x} = 3.79), kasaba (\bar{x} = 3.92) ve ilçe (\bar{x} = 3.91) puan ortalamasından anlamlı derece yüksek olduğu; büyükşehirlerde (\bar{x} = 4,14) bulunan okul yönetimleri kılavuza uyma puan ortalamasının köy (\bar{x} = 3.79) ve ilçe (\bar{x} = 3.91) puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçek alt boyutların puan ortalamalarının da benzer olduğu ancak sosyal ve ortak kullanılan alan ve eğitim alt boyutlarında ilçede bulunan okul yönetimleri puan ortalamalarının köylerde bulunan okul yönetimleri puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 10.

Okulun Bulunduğu Yerleşim Birimine Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyma Durumları ANOVA Testi Sonuçları (Öğretmen Görüşleri)

	Yerleşim Birimi	n	\bar{x}	sd	Var K.	KT	df	KO	f	p	Farklılık
Hijyen Kontrol Ölçeği	1. Köy	609	3.79	0.94	Gruplar Arası	138.40	4	34.60	46.5 2	.000	4>1/2/ 3 5>1/3
	2. Kasaba	113	3.92	0.81							
	3. İlçe	1489	3.91	0.90	Gruplar İçi	2671.4 6	3592	0.74			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.28	0.77							
	5. Büyükşehir	170	4.14	0.75	Toplam	2809.8 6	3596				
Korunma Kontrol	1. Köy	609	3.84	0.90	Gruplar Arası	107.96	4	26.99	36.7 7	.000	4>1/2/ 3
	2. Kasaba	113	3.88	0.81							
	3. İlçe	1489	3.91	0.78	Gruplar İçi	2636.5 3	3592	0.73			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.26	0.79							
	5. Büyükşehir	170	4.07	0.81	Toplam	2744.5 0	3596				
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımları	1. Köy	609	3.77	1.04	Gruplar Arası	143.33	4	35.83	40.7 4	.000	4>1/2/ 3 5>3
	2. Kasaba	113	3.90	0.94							
	3. İlçe	1489	3.82	0.98	Gruplar İçi	3158.8 1	3592	0.87			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.23	0.82							
	5. Büyükşehir	170	4.07	0.80	Toplam	3965.2 3	3596				
Temizlik	1. Köy	609	3.69	1.15	Gruplar Arası	183.81	4	45.95	43.6 5	.000	4>1/2/ 3 5>1/3
	2. Kasaba	113	3.83	0.99							
	3. İlçe	1489	3.82	1.07	Gruplar İçi	3781.4 1	3592	1.05			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.23	0.91							
	5. Büyükşehir	170	4.07	0.85	Toplam	3965.2 3	3596				
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	1. Köy	609	3.82	1.03	Gruplar Arası	155.13	4	38.78	45.9 7	.000	3>1 4>1/2/ 3 5>1/3
	2. Kasaba	113	4.01	0.83							
	3. İlçe	1489	4.00	0.96	Gruplar İçi	3030.0 7	3592	0.84			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.37	0.81							
	5. Büyükşehir	170	4.01	0.80	Toplam	3185.2 0	3596				
Eğitim	1. Köy	609	3.79	0.96	Gruplar Arası	147.90	4	36.97	47.0 6	.000	3>1 4>1/2/ 3 5>1/3
	2. Kasaba	113	4.03	0.80							
	3. İlçe	1489	3.97	0.93	Gruplar İçi	2821.9 7	3592	0.78			
	4. Şehir veya Merkez İlçe	1216	4.32	0.78							
	5. Büyükşehir	170	4.21	0.79	Toplam	2969.8 8	3596				

Yönetici görüşlerine göre okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu yerleşim birimine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan ANOVA Testi sonuçları Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11’e göre yönetici görüşleri incelendiğinde, okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu yerleşim birimine göre anlamlı farklılık [F(4, 812)=5.23 p<.001]

gösterdiği bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucunda; Büyükşehir ($\bar{x}= 4.70$ ve ilçe ($\bar{x}= 4.59$ puan ortalamalarının köy ($\bar{x}= 4.38$) puan ortalamasından anlamlı derece yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarında da en düşük puan ortalamasının köylerde bulunan okul yönetimlerine ait olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 11.

Okulun Bulunduğu Yerleşim Birimine Göre Okul Yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna Uyuma Durumları ANOVA Testi Sonuçları (Yönetici Görüşleri)

Yerleşim Birimi		n	\bar{x}	sd	Var K.	KT	df	KO	f	p	Farklılık
Hijyen Kontrol Ölçeği	1. Köy	155	4.38	0.64	Gruplar Arası	7.23	4	1.80	5.23	.000	3>1 5>1
	2. Kasaba	30	4.49	0.64							
	3. İlçe	341	4.59	0.58	Gruplar İçi	280.81	812	0.34			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.62	0.58							
	5. Büyükşehir	63	4.70	0.43	Toplam	288.04	816				
Korunma Kontrol	1. Köy	155	4.41	0.60	Gruplar Arası	4.69	4	1.17	3.22	.012	4>1
	2. Kasaba	30	4.52	0.63							
	3. İlçe	341	4.58	0.62	Gruplar İçi	295.45	812	0.36			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.61	0.59							
	5. Büyükşehir	63	4.66	0.47	Toplam	300.15	816				
İş Sağlığı ve Güvenliği Donanımı	1. Köy	155	4.34	0.74	Gruplar Arası	8.26	4	2.06	4.69	.001	3/4/5>1
	2. Kasaba	30	4.45	0.70							
	3. İlçe	341	4.57	0.66	Gruplar İçi	357.22	812	0.44			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.57	0.63							
	5. Büyükşehir	63	4.67	0.44	Toplam	365.49	816				
Temizlik	1. Köy	155	4.42	0.70	Gruplar Arası	7.95	4	1.99	4.52	.001	3/4/5>1
	2. Kasaba	30	4.45	0.73							
	3. İlçe	341	4.64	0.65	Gruplar İçi	357.37	812	0.44			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.65	0.69							
	5. Büyükşehir	63	4.73	0.43	Toplam	365.33	816				
Sosyal ve Ortak Kullanım Alanları	1. Köy	155	4.47	0.67	Gruplar Arası	6.04	4	1.51	4.25	.002	4/5>1
	2. Kasaba	30	4.57	0.67							
	3. İlçe	341	4.57	0.56	Gruplar İçi	288.51	812	0.35			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.68	0.59							
	5. Büyükşehir	63	4.76	0.49	Toplam	294.55	816				
Eğitim	1. Köy	155	4.21	0.88	Gruplar Arası	19.82	4	4.95	9.92	.000	3/4/5>1
	2. Kasaba	30	4.39	0.77							
	3. İlçe	341	4.58	0.66	Gruplar İçi	405.43	812	0.49			
	4. Şehir / Merkez İlçe	228	4.57	0.67							
	5. Büyükşehir	63	4.72	0.47	Toplam	425.26	816				

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyuma durumlarının incelenmesi amacı ile yapılan bu çalışmada okul yönetimlerinin uyuma düzeyi öğretmenlere göre yüksek, okul yöneticilerine göre çok yüksek olarak bulunmuştur. Bu bulgu COVID-19 pandemisi hijyen kurallarına uyuma sürecinde bireylerde ciddi bir farkındalık yarattığını, alınan önlemlerin yüksek oranda standartlaştırılabildiğini düşündürmektedir. Uğurlu ve arkadaşları (2020) Covid-19 pandemisi sürecinde 1660 katılımcı ile yaptıkları çalışmada katılımcıların %79,8'inin el yıkama yönelik bilgilerinin, %89,4'ünün el yıkama sıklığının artmış olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye'deki okullarda gerçekleşen bu hızlı oluşum, okullarımızın bu sürece adapte olmakta başarılı oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyuma düzeyleri öğretmen ve yönetici görüşlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Okullarda hijyen şartlarını sağlamaya çalışan temel aktör olan yöneticilerin bu uyum sürecini sağdıklarına ilişkin daha olumlu bir görüş ifade etmeleri beklenen bir sonuç olarak görülebilir. Diğer taraftan öğretmenlerin süreci dışarıdan gözlemleyen grup olarak, iyileştirilmesi gereken alanları daha kolay görmeleri mümkün olacaktır.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumlarına ilişkin öğretmen ve yönetici algısı öğretmenlerin hijyen eğitimi almış olma durumuna göre farklılık göstermektedir. Hijyen eğitimi almış öğretmenler öğretmenlerin kılavuza uyma düzeyini daha yüksek algılamaktadırlar. Bu durum iki farklı şekilde değerlendirilebilir. İlki hijyen eğitimi almış öğretmenlerin daha objektif değerlendirme yapabilecekleri düşüncesidir. Bir diğer değerlendirme ise hijyen eğitimi almış öğretmenlerin okul yönetimini etkileyerek, yönetimle işbirliği içerisinde kılavuzda yer alan maddelerin gerçekleşmesi için katkı sağlamış olabilmeleri durumudur. Toplu yaşama alanı olan okullarda, çocukların temel kişisel hijyen bilgi ve becerisi ile okul temizliğinin yetersiz olması nedeniyle bulaşıcı hastalıklar hızla yayılmaktadır. Bunun sonucunda; ailelerinde, yakın çevrelerinde ve hatta büyük kitlelerde enfeksiyon gelişmektedir. Bu bakımdan okul, aynı zamanda sıkı gözlem ve koruyucu önlemlerin alınması gereken bir yerdir (Akçay ve Akın, 2012; Mbakaya, Lee ve Lee, 2019). Önlemleri alacak ve destekleyecek temel aktörlerden birinin öğretmenler olduğu düşünüldüğünde, öğretmenlerin hijyen eğitimi alması bir kez daha önem kazanmaktadır.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu coğrafi bölgeye göre farklılık göstermektedir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamaları; Marmara, Akdeniz, Ege, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerindeki okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamalarından daha düşüktür. Bu durum Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki okul yönetimlerinin kaynak bulma ve yaratma konusunda daha dezavantajlı olması ile açıklanabilir. Çocukların sağlık konusunda olumlu tutum ve davranışlarının geliştirilmesine ve sağlık hizmetlerinin en iyi şekilde uygulanmasına elverişli bir ortam olarak tanımlanan okullarımızda (Güler ve Haylı, 2020), coğrafi bölge fark etmeksizin eşit kalitede yüksek hijyenin sağlanması önem arz etmektedir.

Okul yönetimlerinin MEB Eğitim Kurumlarında Hijyen Şartlarının Geliştirilmesi ve Enfeksiyon Önleme Kontrol Kılavuzuna uyma durumları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. Şehir veya merkez ilçede bulunan okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamaları, kasaba ve ilçelerde bulunan okul yönetimleri kılavuza uyma puanlarından; büyükşehirlerde bulunan okul yönetimleri kılavuza uyma puan ortalamaları ise köy ve ilçelerde bulunan okul yönetimlerinin kılavuza uyma puan ortalamalarından daha yüksektir. Köylerden şehir merkezine doğru geldikçe kılavuza uyma durumunun artıyor olması, okul yönetimlerinin kaynak bulabilmeleri, ilgili yerleşim yerindeki halkın farkındalık düzeyine bağlı olarak okul yönetimlerini denetlemesi ve kırsaldaki vaka oranlarının kısmi düşüklüğü ile açıklanabilir. Okul ortamı, çocukların hem fiziksel hem de sosyal açıdan sağlığını doğrudan etkilemektedir. Araştırmacılar öğrencilerin el yıkama ve maske takma alışkanlıklarını ikamet edilen yer değişkenine göre farklılaştığını bulmuşlardır (Chen vd.,2020; Islam vd., 2020). Bu durum ikamet edilen yer değişkeninin sadece yöneticilerin düzenlemelerini değil, halkın uygulamalarını da etkilediğini göstermektedir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda karar vericilere, uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmaktadır. Karar vericilerin kılavuzların oluşturulması ve eyleme geçirilmesi sürecinde bölgesel ve yerleşim yerine ilişkin farklılıkları göz önüne alması önerilmektedir. Başta Güneydoğu Anadolu bölgesi olmak üzere kılavuza uyma durumlarının düşük olduğu yerlere ilişkin karar vericilerin önem alması uygun olacaktır. Temel uygulayıcı olan okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin hijyen eğitime tabi tutulması, özellikle köy ve kasabalardaki yönetimlerin hijyen şartlarının iyileşmesine yönelik desteklenmesi önerilmektedir. Kılavuz içerisinde yer alan ya da yer almayan koşulların iyileştirilmesinde okul yöneticilerin öğretmenlerin fikirlerini ve uygulamada desteklerini almaları önerilmektedir. Okullarda hijyen şartlarının iyileştirilmesine yönelik farklı değişkenlerin incelendiği nicel çalışmalar ile bölgesel ve yerleşim yerine göre oluşan farklılıkların nedenlerini araştıran nitel çalışmalar araştırmacılara önerilmektedir.

Lisans Bilgileri

e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan eserler Creative Commons Atıf ticari olmayan 4.0 uluslar arası lisansı ile lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in e-Kafkas Journal of Educational Research are licensed under a Creative Common Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Aynı zamanda yazarlar arasında çıkar çatışmasının olmadığını, tüm yazarların çalışmaya katkı sağladığını ve her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu bildiririz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 05.02.2021

Etik kurul belgesi sayı numarası: 2021/07

Kaynakça

- Akçay, D. (2016) Okul ortamında bulaşıcı hastalıklardan korunmada okul hemşiresinin rolü. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(2), 84-94
- Arabacı, I. B. (2010). Ortaöğretim Okullarında sağlık hizmetlerinin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 101-114.
- Armitage, R ve Nellums, LB. (2020) Considering inequalities in the school closure response to COVID-19. *Lancet Glob Health*, 8, 44.
- Ayaz S. (2014) İlköğretim öğretmenlerinin okul sağlığı hemşireliğine ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(2), 42-52.
- Bailey, J. P., ve Schurz, J. (2020). COVID-19 is creating a school personnel crisis. *American Enterprise Institute*.
- Blake, M., Glaeser, A. H., Kriticos, S. ve Mutizwa-Mangiza, N. (2020). Water, sanitation, and hygiene policy in the time of COVID-19. *International Growth Centre Policy Brief*.
- Chen, X., Ran, L., Liu, Q., Hu, Q., Du, X. ve Tan, X. (2020). Hand hygiene, mask-wearing behaviors and its associated factors during the COVID-19 epidemic: A cross-sectional study among primary school students in Wuhan, China. *International Journal Of Environmental Research and Public Health*, 17(8), 2893-2903.
- Çaylan, R. (2007) El hijyeni. *Hastane İnfek Dergisi*, 11, 54-9.
- Gençoğlu, C. ve Çiftçi, M. (2020). Covid-19 Salgınında Eğitim: Türkiye Üzerinden Bir Analiz. *Journal of History School*, 46, 1648-1673.
- Güler, Ç. ve Akın L. (2012) Okul sağlığı: Halk sağlığı temel bilgiler. *Hacettepe Yayınları*, 441-483.
- Güler, R. ve Haylı, Ç. M. Kavram Analizi: Sağlığı Geliştirme Modelinin Okul Sağlığına Uyarlanması. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 54-60.
- Gündüz, S. ve Albayrak, H. M. (2014). Okul Sağlığında Neredeyiz?. *Ankara Medical Journal*, 14(1), 29-33.
- Hargreaves, A. ve M. Fullan. 2020. Professional capital after the pandemic: revisiting and revising classic understandings of teachers' work. *Journal of Professional Capital and Community*, 5, 3/4, 327-336.
- Harris, A. ve Jones, M. (2020). COVID 19–school leadership in disruptive times. *School Leadership & Management*, 40, 4.
- Health Protection Agency North West (2011) Infection control & communicable disease guidance for early years and school settings. www.preston.gov.uk (Erişim: 10.10.2020)
- Islam, S. D. U., Mondal, P. K., Ojong, N., Bodrud-Doza, M., Siddique, M. A. B., Hossain, M. ve Mamun, M. A. (2020) Water, sanitation, hygiene and waste disposal practices as COVID-19 response strategy: insights from Bangladesh. *Environment, Development and Sustainability*, 1-22.
- Karaoğlu, M. K. ve Akın, S. (2018). Hastane enfeksiyonlarının önlenmesinde el hijyenine uyum ve el hijyeni uyumunun geliştirilmesi. *Sağlık ve Toplum*, 28(1), 3-10.
- Kurt, M. E., Korkutan, M. ve Yetiz, P. (2021) Covid-19 sonrası türkiye’de okul sağlığının geleceği. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6 (1), 580.
- Lorenc, A., Kesten, J. M., Kidger, J., Langford, R. ve Horwood, J. (2021). Reducing COVID-19 risk in schools: a qualitative examination of secondary school staff and family views and concerns in the South West of England. *BMJ Paediatrics Open*, 5(1).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2020a) Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_organ_egitim_2019_2020.pdf (Erişim: 02.03.2021)
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2020b) Eğitim kurumlarında hijyen şartlarının geliştirilmesi ve enfeksiyonu önleme kontrol kılavuzu, (http://merkezisgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/28133804_ETM_KURUMLARI_KILAVUZ_BASKI_4.pdf) (Erişim: 02.03.2021)

- Önsüz, F. M. ve Hıdıroğlu, S. (2008). İstanbul'da farklı iki ilköğretim okulundaki öğrencilerin kişisel hijyen alışkanlıklarının belirlenmesi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 9(1), 9-17.
- Özkal, N. (2020). Okulöncesinden liseye öğretim programlarında temizlik ve hijyen: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (50), 191-206.
- Pelen, K. ve Günay, O. (2013). İlköğretim okulu öğrencilerine verilen sağlık eğitiminin öğrencilerin bilgi, tutum ve davranışlarına etkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22(1), 52-63.
- Pensiero, N., Kelly, A. ve Bokhove, C. (2020) Learning inequalities during the Covid-19 pandemic: how families cope with home-schooling, *University of Southampton Research Report*.
- Sağlık Bakanlığı (2012) *Türkiye el yıkama araştırması*. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/450> (Erişim: 23 Şubat 2021)
- Stevens, J. P. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (Dördüncü Baskı). Lawrence Erlbaum Association.
- Şahinöz, T., Şahinöz, S. ve Kıvanç, A. (2017). Sağlığı geliştirmenin en kolay yolu: Okul sağlığı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 303-312.
- TDK (2011). *Güncel Türkçe Sözcük*. (11. Bas.). Ankara: Türk Dil Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergüzel, T.T. ve Tarhan, N. (2017). *Machine learning approaches to predict repetitive transcranial magnetic stimulation treatment response in major depressive disorder* (Ed.), Proceedings of SAI Intelligent Systems Conference içinde (57-78. ss.). New York ; London: Springer.
- Töre, E. (2019). İlkokullarda okul sağlığı uygulamaları: Öğretmen ve idari çalışan görüşleri üzerine nitel bir çalışma. *Bütünsel Açıdan Çocuk içinde (117-132)*, Pegem Akademi.
- Uğurlu, Y. K., Durgun, H., Nemutlu, E. ve Kurd, O. (2020) COVID-19 salgını sırasında Türk toplumunun sosyal el yıkama bilgi ve tutumunun değerlendirilmesi. *Journal of Contemporary Medicine*, 10, 1-8.
- Uysal A., Koçer, A. ve Ergül, Ş. (2007). İlköğretim okullarının okul çevre sağlığı standartları yönünden değerlendirmesi. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 16(11), 169-175.
- Varela, D. G. ve Fedynich, L. (2020). Leading schools from a social distance: Surveying south texas school district leadership during the COVID-19 pandemic. In *National Forum of Educational Administration and Supervision Journal*, 38, 4.
- Vermund, S. H. ve Pitzer, V. E. (2020). Asymptomatic transmission and the infection fatality risk for COVID-19: Implications for school reopening. *Clinical Infectious Diseases*, 72(9), 1493-1496.
- WHO (2020) *Rational use of personal protective equipment for coronavirus disease (COVID-19): interim guidance*, World Health Organization.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.

Extended Summary

Introduction

Educational institutions are suitable environments for developing positive attitudes and behaviors of children about health and for the best implementation of health services (Güler and Haylı, 2020). However, communal living spaces, especially schools, are at high risk for spreading infectious diseases. Hygiene is called as “all of the practices and cleaning measures are taken to protect from environments that may harm health” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011). Hand, face, mouth, teeth, ear, foot, and nail cleaning can be counted among personal hygiene practices. Among individual hygiene behaviors, especially hand hygiene is important for protection from infectious diseases (Önsüz and Hıdıroğlu, 2008). Unacceptable hygiene conditions, infrastructure problems, and the increase in the use of closed areas increase the spread of various infectious diseases at schools, dormitories, and kindergartens (Akçay, 2016; Ministry of National Education [MEB], 2020b). Infectious diseases spread rapidly at schools with communal living areas due to insufficient basic personal hygiene knowledge and skills and school cleaning. As a result, infection develops in their families, close circles, and even in large masses. In this respect, a school is where strict observation and protective measures should be taken (Akçay and Akın, 2012; Mbakaya et al., 2019).

The Covid-19 pandemic, which affected the whole world at the beginning of 2020, interrupted many areas such as international travel, economic growth, and education. Learning processes were redefined in just a few months, and most students were supported with online and screen-based lessons (Hargreaves and Fullan 2020; Harris and Jones, 2020). According to UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization), 1.6 billion young people were left out of education during the Covid-19 pandemic, and their education processes were significantly reorganized. Preventive measures need to be taken to prepare schools for safe reopening. More physical distance between students, more available classrooms, lower classes, gradual school schedules, frequent hand washing, and cleaning classrooms can be counted as some of these measures (Bailey, Schurz, 2020).

The Ministry of National Education (MoNE), which plans to open educational institutions that have been closed intermittently since March 16th, 2020, more healthily and cleanly, has published the "Development of Hygiene Conditions in Educational Institutions and Infection Prevention Control Guide" as one of the main guiding sources. Aiming to standardize the indicators in the guide, MoNE planned to provide training to its personnel in cooperation with the Turkish Standards Institute (TSI) and conduct on-site inspections to comply with the conditions specified in the guide. As a result of these examinations and reports, it aims to document the educational institutions according to the guide (MEB, 2020b). In this study, the compliance levels of school administrators are examined, and the "MoNE Improvement of Hygiene Conditions in Educational Institutions and Infection Prevention Control Guide" (MEB, 2020b) is seen as an essential step in preventive health services at schools.

The purpose of this research is to examine the school administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions in MoNE Educational Institutions and the Infection Prevention Control Guide. This study seeks answers to the following research questions:

1. What is the level of compliance of school administrations with the Improving Hygiene Conditions in Educational Institutions and the Infection Prevention Control Guide, according to the opinions of teachers and school managers?
2. School administrators' compliance level with the Improving Hygiene Conditions and Infection Prevention Control Guidelines in MoNE Educational Institutions does differ with significantly according to;
 - a. The opinions of teachers and administrators,
 - b. The situation of teachers and managers taking hygiene training,
 - c. The geographic area where the school is located,
 - d. The settlement where the school is located?

Method

The research was carried out in the descriptive survey model, which is one of the survey model types. 1 million 117 thousand 686 teachers and administrators working in seven different regions in Turkey constitute the research population (MEB, 2020a), and 4144 teachers and administrators constitute the sample of the research. A quota sampling method was used to determine the sample. Quota sampling is when the researcher first groups the ones with certain characteristics from the research population and takes a sample from them until a certain number is reached (Yağar and Dökme, 2018).

In the research, "personal information form" and "School Hygiene Questionnaire" were prepared by the researchers using the Self-Assessment Questionnaire of the Infection Prevention and Control Guidelines for Improving Hygiene Conditions and Infection Prevention Control Guide in Educational Institutions, which was used as a data collection tool. Ethics committee approval was obtained by researchers from Istanbul Sabahattin Zaim University before data collection. During the application, the questionnaire form was delivered to the participants online. Responses were analyzed by a statistical package program.

Findings

As a result of the analyzes made, it was determined that the school administrations had a high level of compliance with the Improving Hygiene Conditions and Infection Prevention Control Guide in the Educational Institutions of the Ministry of National Education. The level of school administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions and Infection Prevention Control Guide in MoNE Educational Institutions differs significantly according to the opinions of teachers and administrators. It has been found that teachers who have taken hygiene training perceive compliance with the guide higher. School administrators' compliance with the guide differs significantly according to the geographical region and settlement of the school. The average score of school administrators in Eastern and Southeastern Anatolian Regions to comply with the guide; it is lower than the average score of school administrations in the Marmara, Mediterranean, Aegean, Black Sea, and Central Anatolia regions. The average score of the school administrations complies with the guide in the city and the central district is higher than school administrations in town. On the other hand, the mean score of complying with the guide of school administrations in metropolitan cities is higher than the mean score of complying with the guideline of school administrations in villages and districts.

Discussion, Conclusion, and Recommendations

In this study, it was found that school administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions and the Infection Prevention Control Guidelines Educational Institutions in MoNE was high. This finding suggests that the COVID-19 pandemic has created a severe awareness in individuals in complying with the hygiene rules, and the precautions taken can be highly standardized. Uğurlu et al. (2020) conducted a study with 1660 participants during the Covid-19 epidemic. It was determined that 79.8% of the participants had increased knowledge of handwashing and 89.4% had increased handwashing frequency. Similarly, the rapid formation at our schools during the Covid-19 epidemic can be interpreted as that our schools have successfully adapted to this process.

The perception of teachers regarding the development of school administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions and the Infection Prevention Control Guidelines Educational Institutions in MoNE differs depending on whether the teachers have received hygiene training. Teachers who have received hygiene training perceive the level of teachers' compliance with the guide as higher. This situation can be evaluated in two different ways. The first is the idea that teachers with hygiene training can make more objective assessments. Another evaluation is that teachers who have received hygiene training may have contributed to the realization of the items in the guide in cooperation with the school administration by influencing the school administration.

School administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions and the Infection Prevention Control Guidelines Educational Institutions in MoNE varies according to the geographical region of the school. The average score of school administrators in Eastern and Southeastern Anatolian Regions to comply with the guide is lower than the average score of school administrations in the Marmara, Mediterranean, Aegean, Black Sea, and Central Anatolia regions. This situation can be

explained by the school administrations in the Eastern and Southeastern Anatolia Regions are more disadvantaged in finding and creating resources.

School administrators' compliance with the Improving Hygiene Conditions and the Infection Prevention Control Guidelines Educational Institutions in MoNE differs according to the school's location. The fact that the situation of complying with the guide increases as you move from the villages to the city center can be explained by the fact that the school administrations can find resources, control the school administrations depending on the awareness level of the people in the relevant settlement, and the low partial rate of cases in the countryside.

In line with the study's findings, suggestions are presented for decision-makers, practitioners, and researchers. It is recommended that decision-makers consider regional and residential differences in the creation and implementation of guidelines. It would be appropriate for decision-makers to take importance in places where compliance with the guideline is low, especially in the Southeastern Anatolia region. It is recommended that school administrators and teachers, the leading practitioners, be subject to hygiene training. The administrations in villages and towns are supported to improve hygiene conditions. Quantitative studies examining different variables to improve hygiene conditions at schools and qualitative studies investigating the reasons for regional and residential differences are recommended to researchers.

Ek- 1.

Hijyen Kontrol Ölçeği

(1)Lütfen, **çalışmakta olduğunuz okulu** düşünerek aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi, "**kesinlikle katılmıyorum**" dan "**kesinlikle katılıyorum**" a doğru uzanan ölçek üzerinde, sizin için en doğru seçeneğe çarpı (X) işareti koyarak değerlendiriniz.

ÇALIŞTIGIM OKULDA;

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum
1	Okulun tüm alanları içerecek şekilde öğrenci, öğretmen, veli vb. grupların tamamını kapsayan salgınlara yönelik(COVID-19 vb.) riskler değerlendirmektedir.					
2	Salgın hastalık dönemlerine (COVID-19 vb.) özgü, bulaş riskini minimum düzeyde tutacak şekilde donanımlar (maske, dezenfektan vb.) mevcuttur.					
3	Uygun temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerini gerçekleştirmektedir.					
4	Tüm faaliyet planlamaları, tüm grupların (öğrenci, öğretmen, veli vb.)erişilebilirliği dikkate alınarak yapılmaktadır.					
5	Salgın durumlarında (COVID-19 vb.) öğrenciler ve personelin (öğretmeler ve diğer çalışanlar) devamsızlıkları takip edilmekte, devamsızlıklardaki artışların salgın hastalıklarla ilişkili olması halinde gerekenler yapılmaktadır.					
6	Salgın durumlarında (COVID-19 vb.) semptomları olan hastaları tespit edebilmeye yönelik uygulamalar (Örneğin; ateş ölçer, termal kameralar) bulunmaktadır.					
7	Sağlık durumu uygun olmayanlar kuruluşa alınmayıp, en yakın sağlık kuruluşuna yönlendirilmesi yapılmaktadır.					
8	Kuruluş girişleri ve içerisinde uygun yerlere salgın hastalık dönemlerine özgü kuralları açıklayan (sosyal mesafe, maske kullanımı, el temizliği vb.) bilgilendirme amaçlı afişler vb. asılmıştır.					
9	Salgın hastalık (COVID-19 vb.) şüpheli vakaların tahliyesi/transferi ile ilgili yöntem belirlenmiştir.					
10	Eğitim faaliyetine başlamadan önce ve belirlenmiş periyotlarda binaların genel temizliğinin su ve deterjanla yapılmaktadır.					
11	Kuruluş girişlerine personel, öğrenci, veli, ziyaretçilerin el hijyenini sağlayabilmeleri için gerekli altyapı (uygun noktalarda el yıkama imkânı, mümkün olmadığı noktalarda ve alanlarda %70 alkol bazlı antiseptik madde vb.) sağlanmıştır.					
12	Salgın hastalık (COVID-19 vb.) durumlarında maskesi olmayanlar için bina girişinde maske bulundurulmaktadır.					
13	Giriş kuralları, salgın hastalık (COVID- 19 vb.) durumlarına özgü belirlenmiş ve uygulanmaktadır.					
14	Güvenlik personeli, salgın hastalık durumlarına özgü giriş kuralları hakkında bilgi sahibidir.					
15	Ziyaretçilere girişte HES kodu sorulmaktadır.					
16	Girişte alkol bazlı el antiseptiği bulunmaktadır.					
17	Bekleme alanı/Lobi'nin oturma düzeni, salgın hastalık dönemleri (COVID-19 vb.) ve genel hijyen kurallarına uygun önlemlere (fiziksel mesafe sağlanması vb.) göre düzenlenmiştir.					
18	Tüm alan ve içindeki mobilya/şeyaların, temizlik/ dezenfeksiyon plan/programlarında belirlenen şekilde temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri sağlanmaktadır.					
19	Dersliklerde temizlik/dezenfeksiyon plan/programlarına uygun olarak temizlenmekte ve dezenfekte edilmektedir.					
20	Dersliklerde havalandırma sistemleri dışarıdan temiz hava alacak şekilde ayarlanmıştır.					
21	Salgın hastalık dönemlerinde (COVID-19 vb.) sınıflarda oturma düzeninin sağlık otoritelerince belirlenen önlemlere (yüz yüze gelecek şekilde karşılıklı olmaması ve çapraz oturma düzeni vb.) uygunluğu sağlanmıştır.					
22	Salgın hastalık dönemlerinde (COVID-19 vb.) kitap, kalem vb. eğitim malzemelerinin kişiye özel olması, öğrenciler arası malzeme alışverişi yapılmaması kontrol altına alınmıştır.					
23	Öğretmenler odasının yerleşimi, sosyal mesafeye dikkat edilerek düzenlenmiştir.					
24	Salgın hastalık durumlarında (COVID- 19 vb.) öğretmenler odasına ziyaretçi kabul edilmemektedir.					
25	Öğretmenler odasının havalandırma sistemleri dışarıdan temiz hava alacak şekilde ayarlanmıştır.					
26	Öğretmenler odasında alkol bazlı el antiseptiği bulunmaktadır.					
27	Öğretmenler eşya kullanımında (bardak, kalem vb)kişisel eşyalarını kullanırlar.					
28	Kantin temizlik/dezenfeksiyon plan/programlarına uygun olarak temizlenmektedir.					
29	Kantinde para ile teması engelleyecek uygulamalar düzenlenmiştir.					
30	Kantin personelinin kişisel hijyen ve salgın hastalıklara yönelik (sıklıkla el yıkama, öksürük / hapşırık adabı) kurallara sıkı bir şekilde uyma farkındalığı vardır.					
31	Personelin işe özgü donanımlar (maske, bone, eldiven vb.) kullanması sağlanmıştır.					
32	Kantin girişlerinde alkol bazlı el antiseptiği bulunmaktadır.					